Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (sedmého senátu)

17. prosince 2015 *

„Řízení o předběžné otázce — Nařízení (ES) č. 44/2001 — Oblast působnosti — Výlučná příslušnost — Článek 22 bod 1 — Spor, jehož předmětem jsou věcná práva k nemovitostem — Pojem — Návrh na zrušení podílového spoluvlastnictví k nemovitostem prodejem“

Ve věci C-605/14,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Korkein oikeus (Nejvyšší soud, Finsko) ze dne 22. prosince 2014, došlým Soudnímu dvoru dne 30. prosince 2014, v řízení

Virpi Komu,

Hanna Ruotsalainen,

Ritva Komu

proti

Pekka Komu,

Jelena Komu,

SOUDNÍ DVŮR (sedmý senát),

ve složení C. Toader (zpravodajka), předsedkyně senátu, A. Rosas a A. Prechal, soudci,

generální advokát: M. Szpunar,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za finskou vládu H. Leppo, jako zmocněnkyní,

— za českou vládu M. Smolkem a J. Vláčilem, jako zmocněnci,

— za řeckou vládu K. Georgiadisem a S. Lekkou, jako zmocněnci,

— za španělskou vládu M. García-Valdecasas Dorrego, jako zmocněnkyní,

* Jednací jazyk: finština.

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 22 bodu 1 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi spoluvlastníky dvou nemovitostí nacházejících se ve Španělsku ve věci zrušení podílového spoluvlastnictví k těmto nemovitostem prodejem.

Právní rámec

Unijní právo

3 Body 11 a 12 odůvodnění nařízení č. 44/2001 zní následovně:

„(11) Pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná, kromě několika přesně určených případů, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného určujícího hlediska. [...]

(12) Kromě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti, založená na úzké vazbě mezi soudem a právním sporem nebo usnadňující řádný výkon spravedlnosti.“

4 Článek 2 tohoto nařízení, uvedený v oddíle 1 kapitoly II tohoto nařízení nadepsaném „Obecná ustanovení“, v odstavci 1 stanoví:

„Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“

5 Článek 3 odst. 1 uvedeného nařízení stanoví:

„Osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, mohou být u soudů jiného členského státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 7 této kapitoly.“

6 Článek 22 téhož nařízení, uvedený v oddíle 6 kapitoly II tohoto nařízení nadepsaném „Výlučná příslušnost“, v bodě 1 prvním pododstavci stanoví:

„Bez ohledu na bydliště mají výlučnou příslušnost:

1) pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí, soudy členského státu, na jehož území se nemovitost nachází.“

7 Článek 25 nařízení č. 44/2001, uvedený v oddíle 8 kapitoly II tohoto nařízení, nadepsaném „Přezkoumání příslušnosti a přípustnosti“, stanoví:

„Soud členského státu bez návrhu prohlásí, že není příslušný, je-li u něj zahájeno řízení ve věci, v níž má na základě článku 22 výlučnou příslušnost soud jiného členského státu.“

Finské právo

8 Ve Finsku jsou spoluvlastnické vztahy upraveny zákonem č. 180/1958 o určitých spoluvlastnických vztazích (Laki eräistä yhteisomistussuhteista), který se vztahuje jak na nemovitý majetek, tak na movité věci.

9 Pokud jde o zrušení podílového spoluvlastnictví, články 9 a 11 tohoto zákona stanoví:

„9. Spoluvlastník může požadovat, aby byl jeho podíl na společné věci oddělen jejím rozdělením. Při rozdělení je nutné obdobně použít ustanovení kapitoly 12 článku 4 zákona o pozůstalosti.

Pokud není rozdělení věci možné nebo by vedlo ke vzniku nepřiměřeně vysokých nákladů nebo hodnota věci by se podstatně snížila, může soud na návrh spoluvlastníka a poté, co spoluvlastník nechal předvolat ostatní spoluvlastníky, aby byli v této věci vyslechnuti, nařídit pro účely zrušení spoluvlastnictví prodej věci.

[...]

11. Soud v případě potřeby jmenuje zmocněnce pro účely prodeje věci a rozdělení výnosu. Je-li nařízen prodej věci formou dražby, je zmocněnec povinen stanovit po poradě se spoluvlastníky podmínky prodeje, pokud tak neučinil soud, zveřejnit informace o prodeji formou dražby, jakož i provést prodej formou dražby nebo jej nechat provést. Pokud je vyhotovena listina o prodeji, podepíše ji zmocněnec.“

Španělské právo

10 Článek 10 občanského zákoníku (Código Civil) stanoví:

„Držba, vlastnictví a jiná práva týkající se nemovitých věcí, jakož i zveřejňování týkající se nemovitých věcí se řídí právem místa, kde se nacházejí.“

11 Článek 406 tohoto zákoníku stanoví, že „[p]ravidla týkající se rozdělení pozůstalosti se použijí na rozdělení podílového spoluvlastnictví“.

12 Pokud jde o příslušnost španělských soudů, článek 52 občanského soudního řádu (Ley de Enjuiciamiento Civil), nadepsaný „Místní příslušnost ve zvláštních případech“, stanoví:

„1. Pravidla pro určení příslušnosti stanovená v předchozích článcích se nepoužijí a příslušnost bude určena podle níže uvedených ustanovení v následujících případech:

1.° Ve sporech týkajících se pozůstalostí, v nichž jsou zahájena řízení týkající se nemovitostí, je příslušným soudem soud místa, v němž se sporná věc nachází. Pokud jsou předmětem žaloby z věcných práv různé nemovitosti nebo určitá nemovitost nacházející se v obvodech různých soudů, příslušným soudem je soud dle volby žalobce.

[...]“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

13 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že Pekka Komu, jakož i Jelena Komu, Ritva Komu, Virpi Komu a Hanna Ruotsalainen mají bydliště ve Finsku a jsou spoluvlastníky domu nacházejícího se v Torrevieja (Španělsko), přičemž spoluvlastnický podíl činí 25 % v případě každé z uvedených prvních

třech osob a 12,5 % v případě každé ze dvou posledně uvedených osob. Ritva Komu má kromě toho užívací právo zapsané ve španělském katastru nemovitostí, které se vztahuje na spoluvlastnické podíly Virpi Komu a Hanny Ruotsalainen.

14 Pekka Komu, jakož i Ritva Komu, Virpi Komu a Hanna Ruotsalainen jsou kromě toho spoluvlastníky bytu nacházejícího se v téže obci, přičemž spoluvlastnický podíl pana Pekky Komy činí 50 %, spoluvlastnický podíl Ritvy Komu činí 25 % a spoluvlastnický podíl Virpi Komu a Hanny Ruotsalainen činí 12,5 % pro každou z nich. Ritva Komu má rovněž užívací právo zapsané v uvedeném katastru nemovitostí, které se vztahuje na spoluvlastnické podíly Virpi Komu a Hanny Ruotsalainen.

15 Vzhledem k tomu, že Ritva Komu, Virpi Komu a Hanna Ruotsalainen požadovaly oddělení svých podílů na obou těchto nemovitostech a spoluvlastníci se nedohodli na zrušení spoluvlastnictví, podaly u Etelä-Savon käräjäoikeus (soud prvního stupně jižní Savonie, Finsko) návrh na jmenování uvedeného advokáta zmocněncem pro prodej uvedených nemovitostí a na stanovení minimální prodejní ceny pro každou z těchto nemovitostí.

16 Pekka Komu a Jelena Komu, kteří uvedli, že čl. 22 bod 1 nařízení č. 44/2001 zakotvuje pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem, výlučnou pravomoc soudů členského státu, na jehož území se nemovitost nachází, navrhli, aby byl uvedený návrh odmítnut a upřesnili, že případné rozhodnutí Etelä-Savon käräjäoikeus (soud prvního stupně jižní Savonie) ve věci samé nemůže být na základě těchto ustanovení uznáno ve Španělsku. Kromě toho tito účastníci řízení poznamenali, že vlastnictví obou nemovitostí dotčených ve věci v původním řízení je zatíženo užívacím právem zapsaným v příslušném katastru nemovitostí ve prospěch Ritvy Komu a že tato okolnost může bránit prodeji těchto nemovitostí třetí osobě.

17 Etelä-Savon käräjäoikeus (soud prvního stupně jižní Savonie) poté, co prohlásil, že je příslušný k rozhodnutí o meritu sporu ve věci v původním řízení, rozhodnutím ze dne 9. října 2012 návrhu vyhověl, jmenoval zmocněnce, pověřil jej prodejem uvedených nemovitostí formou dražby a rozdělením výnosu z prodeje mezi spoluvlastníky a stanovil za tyto nemovitosti minimální prodejní cenu.

18 Pekka Komu a Jelena Komu proti tomuto rozhodnutí podali odvolání u Itä-Suomen hovioikeus (odvolací soud východního Finska).

19 Tento soud měl na základě rozhodnutí ze dne 7. května 2013 za to, že návrh na zrušení spoluvlastnictví k nemovitosti prodejem představuje žalobu, jejímž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem ve smyslu čl. 22 bodu 1 nařízení č. 44/2001. V důsledku toho uvedený soud dospěl k závěru, že k rozhodování ve věci jsou příslušné španělské soudy, rozhodnutí vydané v prvním stupni zrušil a následně tento návrh odmítl jako nepřípustný.

20 Korkein oikeus (Nejvyšší soud), u kterého navrhovatelé podali opravný prostředek, měl však poté, co připomněl relevantní judikaturu Soudního dvora v dané oblasti, za to, že má pochybnosti ohledně otázky, zda taková žaloba, jako je žaloba dotčená ve věci v původním řízení, spadá pod výlučnou příslušnost soudu členského státu, na jehož území se dotčená nemovitost nachází. Tento soud se tak rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Je nutné čl. 22 bod 1 nařízení [...] č. 44/2001 [...] vykládat v tom smyslu, že se ve věci žaloby, ve které část spoluvlastníků nemovité věci navrhuje, aby byl pro účely zrušení spoluvlastnictví nařízen prodej věci a k uskutečnění prodeje jmenován zmocněnec, jedná o žalobu, jejímž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem ve smyslu tohoto ustanovení?“

K předběžné otázce

21 Podstatou této otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 22 bod 1 první pododstavec nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že žaloba na zrušení podílového spoluvlastnictví k nemovitosti prostřednictvím prodeje, jehož provedením je pověřen zmocněnec, spadá do kategorie sporů, „jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem“ ve smyslu tohoto ustanovení.

22 Úvodem je třeba připomenout, že na základě čl. 22 bodu 1 prvního pododstavce nařízení č. 44/2001 mají soudy členského státu, na jehož území se nemovitost nachází (*forum rei sitae*), výlučnou pravomoc v řízeních, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem.

23 Soudní dvůr již měl příležitost konstatovat v judikatuře týkající se čl. 16 bodu 1 písm. a) úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32, dále jen „Bruselská úmluva“), která platí i pro výklad čl. 22 bodu 1 nařízení č. 44/2001, že v zájmu zajištění co možná největší rovnosti a jednotnosti práv a povinností, které vyplývají z této úmluvy pro členské státy a zúčastněné osoby, musí být výraz „řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem“, předmětem autonomního výkladu v unijním právu (rozsudek Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, bod 40 a citovaná judikatura).

24 Z ustálené judikatury Soudního dvora týkající se Bruselské úmluvy, kterou lze vztáhnout na nařízení č. 44/2001, rovněž vyplývá, že jelikož ustanovení čl. 22 bodu 1 tohoto nařízení zavádějí výjimku z obecných pravidel tohoto nařízení o příslušnosti, a konkrétně z pravidla uvedeného v jeho čl. 2 odst. 1, podle něhož nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, žalovány u soudů tohoto členského státu, nesmí být vykládána v širším smyslu, než vyžaduje jejich účel. Tato ustanovení mají totiž za následek to, že strany jsou zbaveny možnosti volby soudu, kterou by jinak měly, a v určitých případech jsou předvolány k soudu, který není soudem místa bydliště ani jedné z nich (obdobně viz rozsudek ČEZ, C-343/04, EU:C:2006:330, body 26 a 27, jakož i citovaná judikatura).

25 Pokud jde o cíl sledovaný výše uvedenými ustanoveními, jak ze zprávy k úmluvě o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1979, C 59, s. 1), tak z ustálené judikatury Soudního dvora týkající se čl. 16 bodu 1 písm. a) Bruselské úmluvy, kterou lze vztáhnout na čl. 22 bod 1 první pododstavec nařízení č. 44/2001, vyplývá, že hlavním důvodem k založení výlučné příslušnosti soudů smluvního státu, kde se nemovitost nachází, je skutečnost, že soudy místa, kde se nemovitost nachází, jsou vzhledem k blízkosti nejlépe s to zjistit skutkový stav a uplatnit pravidla a zvyklosti, jimiž jsou obvykle pravidla a zvyklosti státu, na jehož území se nemovitost nachází (obdobně viz rozsudek Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, bod 41 a citovaná judikatura).

26 Kromě toho Soudní dvůr upřesnil, že výlučná příslušnost soudů smluvního státu, kde se nemovitost nachází, nezahrnuje všechny žaloby týkající se věcných práv k nemovitostem, ale pouze ty žaloby, které spadají do působnosti uvedené úmluvy nebo uvedeného nařízení a zároveň směřují k určení rozsahu, obsahu, vlastnictví nebo držby nemovitosti nebo existence jiných věcných práv k ní a k tomu, aby držitelům těchto práv byla zajištěna ochrana výsad, které vyplývají z jejich právního postavení (v tomto smyslu viz rozsudek Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, bod 42 a citovaná judikatura).

27 Je třeba rovněž připomenout, že na základě ustálené judikatury Soudního dvora rozdíl mezi věcným právem a závazkovým právem spočívá ve skutečnosti, že věcné právo, jež se váže ke hmotnému majetku, má účinky vůči všem, kdežto závazkového práva se lze dovolávat pouze vůči povinnému (rozsudek Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, bod 43 a citovaná judikatura).

28 Jak v projednávané věci právem uvádějí členské státy, které předložily písemné vyjádření, návrh na zrušení takového spoluvlastnictví k nemovitostem, jako je spoluvlastnictví dotčené ve věci v původním řízení, představuje žalobu, která spadá do kategorie sporů, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem, k jejichž rozhodování jsou výlučně příslušné soudy členského státu, na jehož území se nemovitost nachází.

29 V tomto ohledu je totiž nutno konstatovat, že takový návrh, který má vést k převodu vlastnického práva k nemovitostem, se týká věcných práv, jež vyvolávají účinky vůči všem, a představuje žalobu, která má zajistit držitelům těchto práv ochranu výsad, jež vyplývají z jejich právního postavení.

30 Stejně tak je nutno zdůraznit, že úvahy týkající se řádného výkonu spravedlnosti, na nichž stojí čl. 22 bod 1 první pododstavec nařízení č. 44/2001, svědčí rovněž ve prospěch takové výlučné příslušnosti v případě, kdy žaloba směřuje – jako ve sporu ve věci v původním řízení – ke zrušení spoluvlastnictví k nemovitosti.

31 Převod vlastnického práva týkajícího se nemovitostí dotčených ve věci v původním řízení totiž implikuje zohlednění skutkových a právních okolností vlastních určujícímu hledisku, jak je určeno v čl. 22 bodu 1 prvním pododstavci nařízení č. 44/2001, a sice místu, kde se tyto nemovitosti nacházejí. Jde konkrétně o okolnost, že vlastnická práva týkající se uvedených nemovitostí, jakož i užívací práva zatěžující tato práva jsou předmětem zápisů do španělského katastru nemovitostí v souladu se španělským právem, nebo skutečnost, že postupy, jimiž se řídí prodej těchto nemovitostí, případně formou dražby, jsou postupy členského státu, na jehož území se tyto nemovitosti nacházejí, anebo také skutečnost, že v případě neshod bude získání důkazů usnadněno z důvodu blízkosti tohoto místa, kde se nemovitost nachází. V tomto ohledu již Soudní dvůr uvedl, že pokud jde konkrétně o spory týkající se věcných práv k nemovitostem, musí být obecně rozhodovány podle pravidel státu, kde se nemovitost nachází, a neshody, které zahrnují, vyžadují často ověření, šetření a znalecké posudky, které musí být provedeny na místě (rozsudek ČEZ, C-343/04, EU:C:2006:330, bod 29 a citovaná judikatura).

32 Tuto judikaturu lze vztáhnout na věc v původním řízení, ve které na rozdíl od sporu, v němž byl vydán rozsudek Lieber (C-292/93, EU:C:1994:241, bod 21), týkající se odškodnění náležejícího za užívání bytu, spadá určení rozsahu zákonných podmínek týkajících se zrušení spoluvlastnictví, které by mohlo vyvolat účinky vůči všem, do pravomoci soudů členského státu, na jehož území se nemovitosti dotčené ve věci v původním řízení nacházejí, jak vyplývá z judikatury citované v bodě 26 tohoto rozsudku. V případě, že by pravidla hmotného práva použitelná ve věci v původním řízení implikovala posouzení reálné rozdělitelnosti či nerozdělitelnosti těchto nemovitostí při zrušení spoluvlastnictví, by tak v rámci takového posouzení mohla vzniknout potřeba provést ověření prostřednictvím znaleckých posudků, k jejichž nařízení by měl nejlepší předpoklady soud členského státu, na jehož území se uvedené nemovitosti nacházejí.

33 S ohledem na předcházející úvahy je na položenou otázku třeba odpovědět tak, že čl. 22 bod 1 první pododstavec nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že žaloba na zrušení podílového spoluvlastnictví k nemovitosti prostřednictvím prodeje, jehož provedením je pověřen zmocněnec, spadá do kategorie sporů, „jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem“ ve smyslu tohoto ustanovení.

K nákladům řízení

34 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (sedmý senát) rozhodl takto:

Článek 22 bod 1 první pododstavec nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být vykládán v tom smyslu, že žaloba na zrušení podílového spoluvlastnictví k nemovitosti prostřednictvím prodeje, jehož provedením je pověřen zmocněnec, spadá do kategorie sporů, „jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem“ ve smyslu tohoto ustanovení.

Podpisy.